

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

בריתו של אברהם

הרב משה סתיו שליט"א

מאמר לפרשת וירא

"וירא אליו ה' באלוני ממרא" – ביאר רש"י: "הוא שנתן לו העצה על המילה, לפיכך נגלה בחלקו" מבואר, שאברהם התלבט האם למול או לא, והתייעץ עם שכניו, ורק ממרא יעץ לו למול לפיכך נגלה בחלקו. והדבר תמוה, וכי אברהם שמסר עצמו על קידוש ה' באור כשדים ועמד בכל הניסיונות ופקפק דווקא במצווה זו?

ע"פ "בעצם היום הזה" (בראשית יז, כג), מבאר רש"י "לא נתיירא מן הגויים וליצינים, ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים, אילו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיים מצוותו של מקום". צ"ב, מדוע אומות העולם יתייחסו למילה יותר מכל מצווה אחרת שאברהם קיים?

במצות המילה מצינו ענין של "ברית", ויש להבין במה מיוחדת מצווה זו שנחשבת "ברית", יותר משאר הניסיונות.

על הפסוק "התהלך לפני והיה תמים" (שם שם, א) אומר ראב"ע "שלא תשאל על המילה", ושוב צ"ב.

כידוע, אברהם נתייחד בכך שמדעתו חיפש את האמת והדרך להגיע להכרה הנכונה, ועל ידי זה לימד רבים, כמבואר מרש"י ע"פ "ואת הנפש אשר עשו בחרן" וכן האריך בזה הרמב"ם (פ"א מהל' ע"ז) וביאר שם שתלמידיו הגיעו לאלפים ולרבבות.

ואת עבודתו זו של אברהם מתאר הפסוק בפרשתנו, במילים "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (שם יח, ט).

הרי מבואר, שהדרך לידיעת ה', הינה ע"י עשיית צדקה ומשפט. וכפי שהאריך במורה נבוכים (ח"ג פרק נד) שהדרך להגיע לשלמות האמיתית שהיא השגת ה', הנה ע"י הכרת הנהגת ה' וההליכה בדרכיו, שזה הכלול במושג "דרך ה'". השלב הראשון של דרגה זו מושגת ע"י עבודת האדם, והתבוננותו, ההכרה הזאת מוגבלת ע"י יכולת ההשגה האנושית שע"י היותו גוף, תחום השגתו הרוחנית מצומצמת במגבלות הטבע. אמנם ההשגה העליונה של האדם שהיא ע"י הנבואה והחוכמה האלוהית שמתגלית בתורה היא באה ע"י התגלות הקב"ה על האדם. וכפי שהאריך החבר הכוזרי (מאמר ד, כז מהדורת אבן שמואל) כי העיון שמצאנו בסדר יצירה היה עיונו של אברהם אבינו שעה שנדבר שנתברר לו אחדות האלו-ה ורצונותיו, אך טרם זכה להתגלות, אולם לאחר שזכה להתגלות עזב את ההיקשים וכו'. וכבר דרשו חכמים "צא מאצטגנינות שלך". ובסוף הקטע "וחתימת הספר הוא שתבין וכשאברהם ועלתה בידו (דהיינו הגיע לשיא ההשגה בשכל האנושי, נגלה אליו אדון הכל וקראו אוהבו וזכר לו ברית והוא ברית מילה". הרי, שהברית בין ה' לאברהם הנה הברית בין ה' לאדם ברמה המוחלטת שמעבר ליכולת ההשגה האנושית שהנה תלויה ברצון האלוהי מחד, והתבטלות מוחלטת של האדם וקבלת עול מלכות שמים מאידך.

תפקידו של אברהם להפיץ את האמונה בעולם לכאורה יכולה להתבצע בשני אופנים: האחת, בדרך האנושית ע"י התבוננות, והפצת דרך ה' שבזה עסק אברהם כל ימיו אמנם דרך זו, אף שנראה במבט ראשון שיש לה יותר יכולת התפשטות וכח הריבוי, אמנם אין בה את נקודת האמת והנצח וממילא אין לה קיום. א"כ כשנצטוו אברהם על המילה, נדרש להתעלות מעל הדרגה האנושית החברתית של קיום המצוות לדרגת מצווה ועושה, וכך עיקר הברית בהיות אברהם תמים ועי"ז נהיה לחלק ה' ונחלתו (ועיין רש"י ע"פ בדברים יח, ג) "תמים תהיה עם ה' אלוהיך". אבל המחיר של ברית זו הינה ההתנתקות מהעולם ו"עם לבדד ישכון", וממילא ויתור על יכולת ההשפעה הכללית בעולם (במהלך ההיסטוריה אמנות הייחוד התפשטה בעולם ע"י הנצרות והאסלם שהם השפעות של היהדות, אבל היהדות עצמה לא יכלה ולא אמורה להתפשט).

ובאמת, אצל יצחק ויעקב אנו מוצאים פחות, אם בכלל, את הקריאה האוניברסלית לעבודת ה', ויעקב מתמקד אך ורק בביתו הוא. הרי שבברית זו נוצרה לראשונה ההפרדה בין ישראל לאומות, תהליך שהושלם בעקידה, שם אומר אברהם לנעריו אליעזר וישמעאל: "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חז"ל: "עם הדומה לחמור". ואוה"ע מתנגדים לתהליך זה, כפי שעתיד נביאם בלעם לטעון בפני הקב"ה – לא עדיף לך להיות נעבד ע"י שבעים אומות.

ומוצאים אנו במדרש שאברהם עצמו פחד מכך "אמר עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי, א"ל הקדוש ברוך הוא עד שלא מלתי היו בני אדם ערלים באים, עכשיו אני ובני פמליא שלי נגלים עליך" (בר"ד מה, ט). א"כ ההיסוס של אברהם היה בכך, שעד שלב הברית היה בגדר "אינו מצווה ועושה", ויכול היה לשקול בשכלו את

הדרך הנכונה לעבודת ה', ועכשיו נדרש לוותר על כך (וצ"ל שהלכתית לא היה עדיין מחויב ממש לקיים את ציווי ה', שעדיין לא נכנס לברית), והתלבט בדעתו מה עדיף. אמנם בסוף למדנו את דרך האמת להיכנס בברית בתמימות.

וזו תשובת ה', שדרך ההשפעה העליונה, אף שנראה מראש כאלו היא מצומצמת, הרי במבט האמת הנצחי היא משפיעה ומתקנת את העולם כולו, כמבואר במדרש "אמר אברהם אחר שמלתי עצמי, הרבה גרים באו להידיבק בזאת הברית" (שם שם, ב). וזו דרכו של אברהם שהנחיל לדורות בישוב האומה הנבחרת שקבלה את התורה האלוקית.

<http://www.kby.org.il/hebrew/torat-yavneh/view.asp?id=2824>